

Sodobni razvojni procesi ob mehiško-ameriški meji

IZVLEČEK

Članek analizira sodobne razvojne procese ob mehiško-ameriški meji, migracije iz Mehike v Združene države, išče glavne prelomnice in značilnosti razvoja maquilador ter primerja pozitivne in negativne posledice njihovega razvoja za obe državi. Opisuje tudi glavne značilnosti prostitucije in zdravstvene nege na obravnavanem območju. Pregled virov in literature je pokazal, da se socialne in gospodarske razlike na nasprotnih straneh meje še vedno povečujejo.

Ključne besede: mehiško-ameriška meja, maquiladore, migracije, Severna Amerika, Mehika, Združene države Amerike.

ABSTRACT

Current development processes along the Mexico-United States border

The article is an analysis of current developmental processes along the Mexico-United States border, dealing with migrations from Mexico to the United States. The article investigates main turning points and characteristics of the development of maquiladoras, manufacturing operations in free trade zones, while also comparing positive and negative consequences of their development for both countries. Other important factors the article considers are the characteristics of prostitution and dental care in the regions examined. The overview of literature revealed that the social and the economic differences on opposite sides of the border are still increasing.

Key words: Mexico-United States border, maquiladoras, migration, North America, Mexico, United States of America.

Meja Mehike z Združenimi državami Amerike (ZDA) je dolga 3169 km. Začne se med San Diegom in Tijuano ob Tihem oceanu. Nato se nadaljuje ob južni kalifornijski meji, krajši del poteka po reki Kolorado, nato pa po liniji med Mehiko ter zveznima državama Arizona in Nova Mehika. Meja med Mehiko in zvezno državo Teksas poteka po reki Rio Grande. Mehiško-ameriška državna meja se konča pri mestu Matamoros ob Mehiškem zalivu (18).

Obmejne zvezne države v Mehiki so Baja California, Sonora, Chihuahua, Coahuila, Nuevo Leon in Tamaulipas. Ameriške zvezne države ob mehiški meji so Kalifornija, Arizona, Nova Mehika in Teksas (18).

Namen prispevka je preučiti razvoj ob meji in izpostaviti aktualno razvojno problematiko.

Oblikovanje meje med Mehiko in Združenimi državami Amerike

V času, ko je po letu 1519 Hernán Cortés začel osvajati osrednjo Mehiko, so območje zdajšnje mehiško-ameriške meje poseljevali ameriški staroselci. Po letu 1535 je Španija v Mehiki uveljavila kolonialno ureditev in ustanovila podkraljestvo Nova Španija (8).

Prvi večji mejnik pri oblikovanju meje med Mehiko in ZDA je bila Adams-Onisova pogodba iz leta 1819. Ta je določila mejo med Združenimi državami in španskim kolonialnim ozemljem dve leti preden si je Mehika izbojevala neodvisnost od Španije (8).

Na začetku štiridesetih let 19. stoletja so se ameriški priseljenci začeli naseljevati na območju današnjega Teksasa. Njihovo priseljevanje je mehiški predsednik Santa Anna hotel ustaviti z uvajanjem uvoznih carin. Kot odgovor na te pritiske so se pojavile težnje po osamosvojitvi Teksasa, ki so se uresničile po slabem desetletju Teksaske republike leta 1845, ko je bil Teksas kot 28. država vključen v ZDA. Že naslednje leto se je začela ameriško-mehiška vojna, v kateri so ZDA zmagale (8). Po enem letu so se začela pogajanja, ki so bila sklenjena februarja 1848 s podpisom sporazuma v Guadalupe Hidalgo. Skladno z njim je Mehika morala ZDA prepustiti približno polovico svojega ozemlja (17).

Z odkritjem zlata v dolini Sacramento v Kaliforniji leta 1848 je na to območje prišlo veliko priseljencev, ki so se začeli naseljevati na ozemljih Mehičanov. Šele leta 1851 je v veljavo stopil zakon, po katerem so lahko tudi Mehičani uveljavljali zemljiške pravice na sodišču. Nasprotno od njihovih pričakovanj je to zanje postal velik problem, saj so bili sodni stroški zelo visoki. Veliko mehiških tožnikov je pod težo sodnih stroškov bankrotiralo, njihove parcele pa so postale last njihovih odvetnikov.

Avtor besedila in fotografije:

BORUT STOJILKOVIĆ,

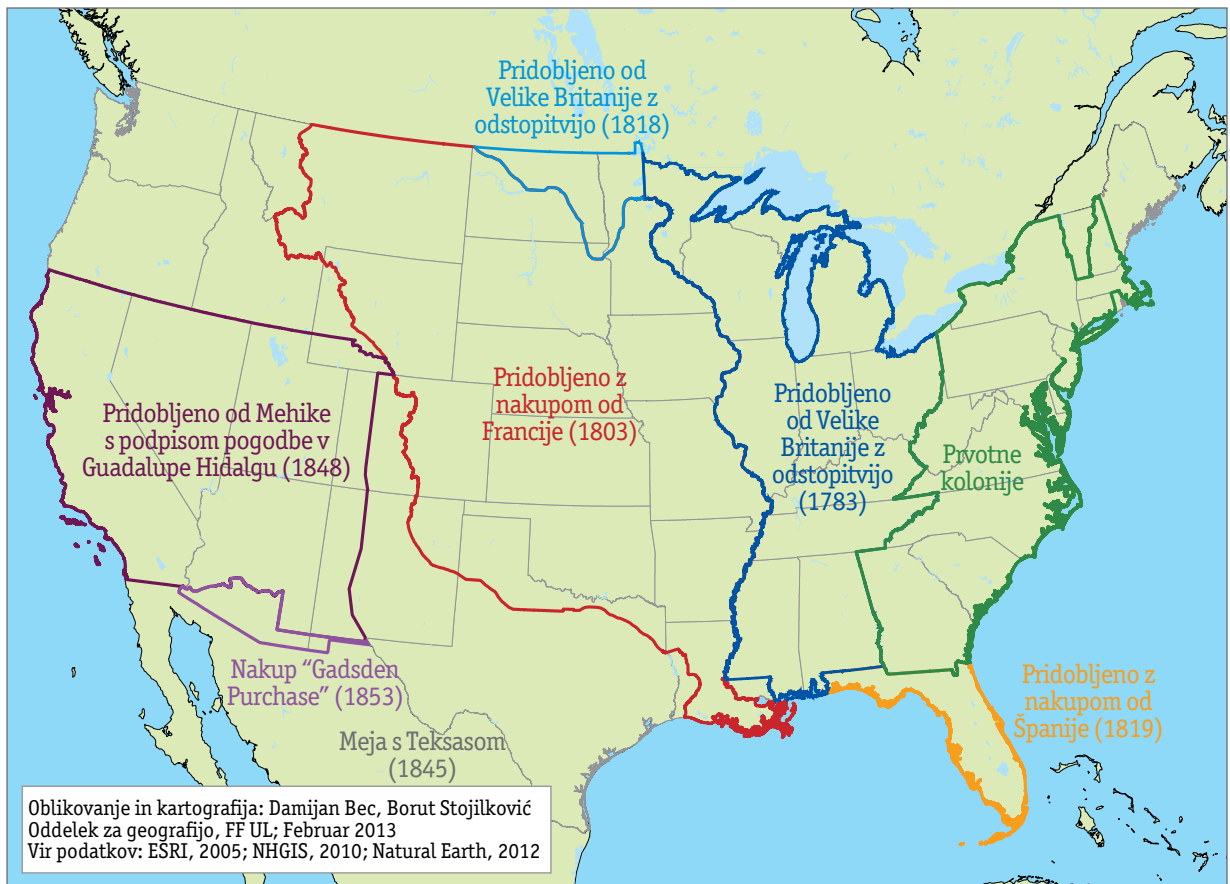
dipl. anglist in dipl. geogr.,

Oddelek za geografijo Filozofske
fakultete Univerze v Ljubljani

Aškerčeva cesta 2, 1000 Ljubljana

E-pošta: borut.stojilkovic@gmail.com

COBISS 1.04 strokovni članek

Slika 1: Nekateri mejniki oblikovanja ameriške meje.

Leta 1853 so s tako imenovanim Gadsdenovim nakupom (*Gadsden Purchase* ali *Venta de la Mesilla*) Združene države Amerike plačale 10 milijonov dolarjev za območje, veliko približno 77.000 km². Razteza se južno od reke Gila, od Kalifornije na zahodu do El Pasa na vzhodu (8).

Razvoj maquilador

Leta 1910 se je začela mehiška revolucija, ki je val Mehičanov pognala proti severu. Od začetka revolucije pa do leta 1920 je v iskanju varnosti več kot 890.000 Mehičanov prebegnilo v ZDA (8). Američani so Mehičane začeli zaposlovati predvsem pri gradnji in vzdrževanju železniške infrastrukture.

Na prelomu stoletja so v Arizoni in Novi Mehiki odkrili nahajališča cinka in srebra, v Teksasu pa so začeli kopati sol, kar je še pospešilo izgon lastnikov posesti, ki so bili mehiške narodnosti.

Zaradi Velike gospodarske krize in druge svetovne vojne so ZDA občuti-

le raznovrstne socialne in gospodarske posledice. Prišlo je do pomanjkanja delovne sile, saj je bilo mnogo moških poslanih na evropska in druga svetovna bojišča. Za vzdrževanje železniškega omrežja in dela v kmetijstvu je bila država primorana poiskati ustrezno delovno silo.

Maquiladore (špansko *maquiladoras*) so praviloma montažne tovarne v Mehiki, predvsem ob meji z ZDA, ki predelujejo uvožene surovine ali polizdelke in svoje končne izdelke izvažajo, večinoma v ZDA. Mehiška vlada je omogočila brezcarinski uvoz vseh materialov in opreme, ki se uporabljajo v maquiladorah. Prav tako je pod pogojem, da se vsi izdelki izvozijo, dovolila popolno tuje lastništvo podjetij. Te začetne omejitve so bile pozneje omiljene. Nekateri kritiki razumejo maquiladore kot tuje enklave, saj v resnici niso integrirane v industrijsko strukturo Mehike, ampak naj bi le izrabljale slabo plačane mehiške delavce (7).

Program Bracero, ki je stopil v veljavo leta 1942, je Mehicanom omogočil zaposlovanje v ZDA za določen čas. Do leta 1964, ko se je program končal, naj bi na delo v ZDA prišlo 4,6 milijona mehiških državljanov. Veliko se jih je soočilo z zlorabami, kot so na primer goljufanje pri plačah, in diskriminacijo (2). Po končanem programu Bracero so bile pod okriljem Mejnega industrializacijskega programa (*Border Industrialization Program*) ustanovljene prve maquiladore (8).

Ob severozahodni meji Mehike z ZDA je območje, imenovano *Zona Libre*. V preteklosti so ga sestavljale zvezna država Baja California in nekatera mesta v Sonori. Ta območja so zagotavljala davčne olajšave, kar je sprožilo vrsto gospodarsko-prostorskih učinkov. Uradna mehiška uvozna politika zanje ni veljala, saj je bilo uveljavljanje te zakonodaje za oblasti prezahtevno. Zaradi tega so bile ame-

riška trgovina in naložbe na tem območju večinoma neomejene. Tako so podjetniki obeh držav začrtali temelje razvoja maquilador (3).

Drug razlog, ki je vplival na njihov razvoj, je bila ukinitvev programa Bracero leta 1964. Mehiške oblasti je zaskrbel morebiten porast nezaposlenosti na obmejnih območjih. Ena od študij, ki jih je izvedla mehiška vlada, je predlagala razvoj proizvodnje na območjih, tako imenovanih *free zones* (3). Po letu 1964 so z Mejnim industrializacijskim programom mehiške oblasti poskusile zmanjšati brezposelnost v regijah ob meji, z njim pa je prišlo do hitre industrializacije obmejnega območja na mehiški strani meje (7, 8).

Z letom 1963 je zakonodaja ZDA dovolila uvoz proizvodov, ki so bili v tujini narejeni s sestavnimi deli, izdelanimi v ZDA. Carinjena je bila le do-

dana vrednost tuje montaže. Ta ameriška zakonodaja je veljala za vse države in je stopila v veljavo še preden so bile maquiladore uradno ustanovljene. Razvoj je pospešila tudi izgradnja ameriškega meddržavnega avtocestnega omrežja na prelomu šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja, kar je izboljšalo in pospešilo menjavo med državama (3).

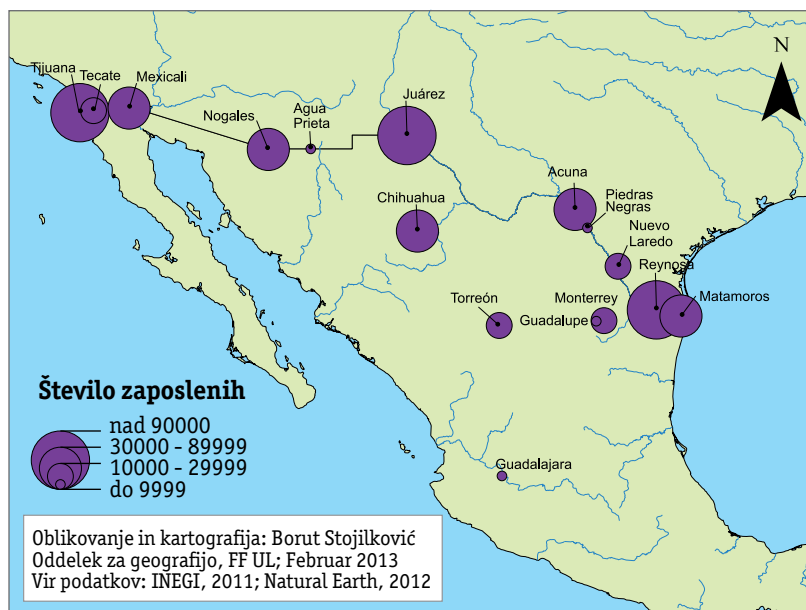
Strokovnjaki navajajo štiri faze razvoja v maquiladorah. Vse je zaznamovalo naraščajoče tekmovanje. Te faze so podjetniško širjenje, regionalno širjenje, multinacionalno širjenje in NAFTA širjenje (3). Dodamo jim lahko še peto fazo, to je fazo razvojnega širjenja, ki še vedno traja.

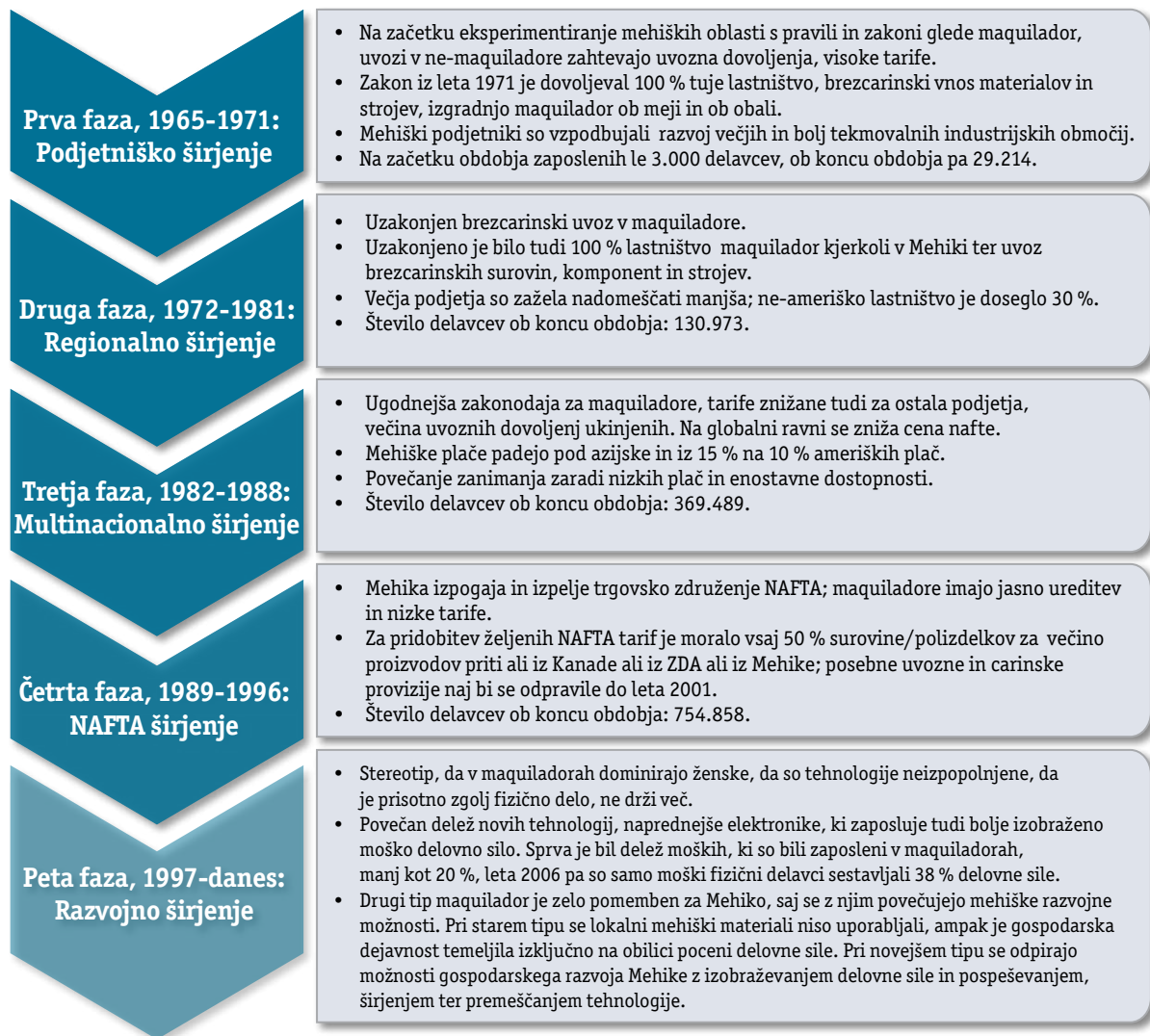
Druga klasifikacija razlikuje dva tipa maquilador (5, 7):

1. maquiladore starega tipa, za katere so značilni delovni postopki, ki vključujejo minimalne plače s plačilom na število dokončanih proizvodov in zaposlujejo večinoma ženske;
2. maquiladore, povezane z avtomobilsko industrijo in bolj izpopolnjeno elektroniko, katerih razvoj je povzročil vlaganja v zahtevnejšo tehnologijo.

Večina surovin, polizdelkov in strojev (leta 2006 96,4 %), uporabljenih v maquiladorah, je uvoženih iz tujine. Uvoz v obmejnih zveznih državah je bolj pomemben kot v državi in je skupaj dosegal 98,2 % (9). Z oddaljevanjem od mehiško-ameriške meje se v tovarnah večata vrednost in delež polizdelkov ter strojev, proizvedenih v Mehiki.

Slika 2: Število zaposlenih v maquiladorah leta 2006.

Slika 3: Sintezni shematski prikaz razvoja maquilador (3, 7, 9).

Deleža moške in ženske delovne sile v maquiladorah še vedno nista izenačena. Leta 2006 je bilo v mehiških maquiladorah zaposlenih 430.238 fizičnih delavcev in 512.527 fizičnih delavk. Istega leta je bilo zaposlenih še 157.707 tehničnih delavcev in 101.662 administrativnih uslužbenec (9). Število zaposlenih je močno povezano s stanjem gospodarstva v ZDA. Leta 2001 je bila tamkaj manjša gospodarska recesija, kar se je nemudoma odrazilo na zmanjšanju

števila zaposlenih v maquiladorah. Po letu 2002 je število delavcev spet naraščalo (19).

Fizični delavci v tovarnah so pogosto plačani manj, kot bi morali biti. Zaradi velikokrat skoraj popolne menjave zaposlenih v enem letu je združevanje v sindikate in interesne skupine zelo oteženo. Delavke so velikokrat izpostavljene spolnemu nadlegovanju in šikaniranju. Nekateri nadrejeni jih pogosto ocenjujejo glede na starost in

postavo (postavnejše in mlajše delavke lažje dobijo zaposlitev). Moški delavci so plačani enako kot ženske, ponekod pa jih kazensko prerazporejajo na ženske delovne oddelke.

Maquiladore so tako ZDA kot Mehiki prinesle pozitivne in negativne posledice. Obojestranske koristi se izražajo v mednarodni delitvi dela: tuja podjetja povečujejo produktivnost, mehiški delavci pa lažje dobijo delo (7). Glavne posledice so prikazane v preglednici 1.

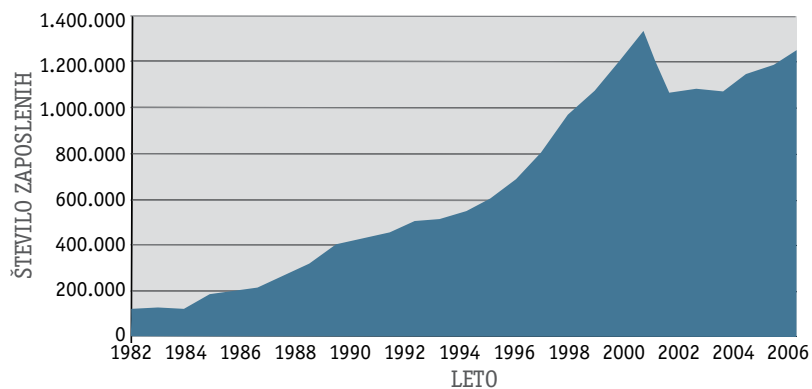
Izvoz maquilador dosega že polovico vsega mehiškega izvoza. Nekatere maquiladore so se iz prve generacije (s težkim delom in osnovno tehnologijo) razvile v poslovne, ki se ukvarjajo z raziskovanjem, razvojem in oblikovanjem izdelkov. V zadnjih letih se srečujejo s čedalje večjimi stroški dela in veliko konkurenco drugih hitro razvijajočih se držav. Prav tako se je začela selitev maquilador v notranjost Mehike in sosednje države (4).

Če želi Mehika ostati eden glavnih igralcev v globalnem proizvodnem sodelovanju, bodo potrebne določene spremembe. Potrebne so strukturne reforme, treba bi bilo oblikovati jasen sistem obdavčitve, industrija pa bi morala vpeljati proizvodne procese z višjo dodano vrednostjo. Nekatere maquiladore že zdaj uvajajo nove tehnologije, da bi dosegle hitrejšo rast. Ker postaja kapital v podjetništvu čedalje pomembnejši, se bo zaradi višjih plač rast zaposlenih najverjetneje upočasnila (4).

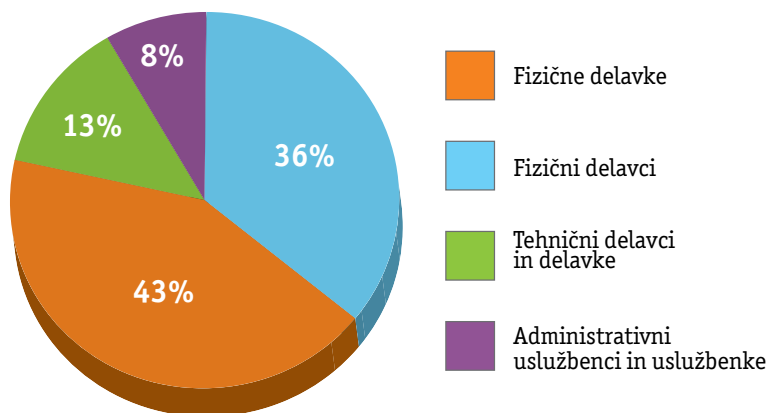
Prostitucija

Prostitutke na obmejno območje Mehike prihajajo iz vseh koncev države. Večina se jih tjakaj priseli iz finančnih razlogov. Glavnina strank so Američani (6).

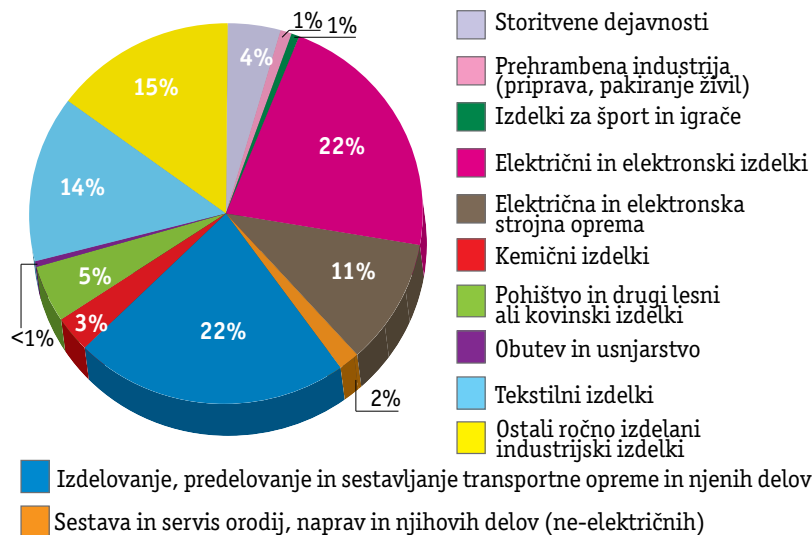
Območja tolerance (*Zonas de tolerancia*) so območja, kjer se ženske, moški in alkohol srečujejo v medsebojni soodvisnosti. Gre za četrti v mehiških mestih, znane po zabavi za odrasle in prostituciji. Na obmejnem območju z ZDA sta dva tipa območij tolerance. Prvi tip so območja na obrobjih tradicionalnih turističnih

Slika 4: Spreminjanje števila zaposlenih v maquiladorah med letoma 1980 in 2006 (19).

Slika 5: Zaposleni v maquiladorah glede na tip dela in spol leta 2006 (vir podatkov: 9; avtor: Borut Stojilković).

Slika 6: Zaposleni v maquiladorah glede na dejavnost leta 2006 (vir podatkov: 9; avtor: Borut Stojilković).

Preglednica 1: Pozitivne in negativne posledice maquilador za ZDA in Mehiko (7, 14).

	Pozitivne posledice	Negativne posledice
za ZDA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zemljišča in delovna sila cenejša kot v ZDA, ✓ zakonodaja glede varstva pri delu je manj stroga, ✓ manjši pritisk nelegalnega priseljevanja. 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ izguba delovnih mest v ZDA zaradi selitve industrije.
za Mehiko	<ul style="list-style-type: none"> ✓ stvarjanje služb, ✓ višanje življenjskega standarda, ✓ premeščanje tehnologije, ✓ povečana vlaganja, ✓ priliv nove tehnologije in znanja. 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ več delavcev in več marginalnih naselij, ✗ nižji okoljevarstveni standardi, kar pomeni povečano onesnaženost prsti, vode in zraka, ✗ nižje plače v primerjavi z ameriškimi za isto delo, ✗ izoliranost od ostalega mehiškega gospodarstva, ✗ finančni odlivi predvsem v glavno mesto, ✗ razvojne razlike v državi.

območij, drugi tip, ki se je razvil po letu 1945, pa je na specifičnih območjih znotraj mest ali zunaj pozidanih območij (6).

Mehiška zakonodaja prostitucijo sicer prepoveduje, vendar je ponekod dovoljena na občinski ravni. Občine imajo namreč veliko stopnjo svobode pri upravljanju gospodarstva. Tako je prostitucija legitimna in legalna v kar trinajstih obmejnih regijah. Lokalna uprava določa tudi, da morajo imeti prostitutke v mehiških obmejnih mestih dovoljenja za delo na terenu. Dovoljenja izdaja zdravstveni oddelek. Vsak mesec se morajo zdravstveno testirati in plačevati davke. Ko zaprosijo za dovoljenje, morajo posredovati osebne podatke, na primer zdravstveno stanje, starost, kraj rojstva in kraj bivanja (6).

0 težkem življenju delavk govori izraz *la doble vida*, oziroma »dvojno življenje«. Zaradi slabih delovnih razmer in nizkih plač se delavke v prostem času prostituirajo. Primerov pogrešanih žensk, ki so povezani z njihovim dvojnimi življenjem, se ne preiskuje (1).

Migracije in varovanje meje

Leta 2004 je na 35 prehodih mejo Mehike z ZDA dnevno prečkalo približno 660.000 potnikov. Prečkanje osebnih vozil se je med letoma 1995 in 1999 povečalo za 43 %, nato pa se je do leta 2004 zmanjšalo za 21 %, na 191 milijonov. Leta 2004 je skoraj 20 % potnikov vstopilo v ZDA peš, prečkanja z avtobusi pa so s 3,4 milijoni potnikov predstavljala le 1,4 % prehodov meje. Istega leta je mejo prečkalo povprečno 12.338 tovornjakov dnevno, kar je 63 % več kot leta 1994, ko je začel veljati Severnoameriški prostotrgovinski sporazum (*North American Free Trade Agreement* ali krajše NAFTA) (16). Motivi za prečkanje meje so različni: delno gre za selitve v ZDA zaradi iskanja zaposlitve in boljšega življenja, delno pa gre za prevoz surovin oziroma končnih izdelkov.

Pred letom 2008 je od približno 11.000 ameriških obmejnih varnostnih agentov kar 89 % delalo ob ameriško-mehiški meji, preostalih 11 % pa vzdolž ameriško-kanadske meje. Do konca leta 2008 naj bi se te enote okrepile še s 6000 dodatnimi delavci. Leta 2004 je bilo na obmejnem

območju ZDA z Mehiko izvedenih 1.139.282 aretacij, največ v Kaliforniji in Teksasu. Ker je bila mejna zaščita povečana predvsem na urbanih obmejnih območjih, je večje število ilegalnih migrantov skušalo mejo prečkati v bolj oddaljenih puščavskih predelih, na primer vzdolž meje z Arizono. Zato je bilo leta 2004 v Arizoni kar 43 % vseh aretacij ob meji. Za varovanje meje uporabljajo elektronske senzorje, senzorje za nočno opazovanje, motorna vozila, letala in tudi brezpilotna avtomatska letala (16). 20. in 21. stoletje ni le čas podiranja zidov med regijami, ampak celo nasprotno, čas izgradnje zidov, ki naj bi preprečevali ilegalne prehode meje. Na določenih mejnih odsekih med Mehiko in ZDA so postavili zid, ki ob stalnem nadzoru dodatno preprečuje nedovoljene prihode ljudi iz Latinske Amerike v ZDA, kamor si želijo večinoma zaradi gospodarskih in socialnih razlogov.

Zobozdravstveni turizem

Pacienti pogosto potujejo iz višjega cenovnega okolja v regije, kjer je zobna nega v primerjavi z njihovim domačim okoljem cenejša, cena storitev pa občutno nižja. Večina »zobozdravstvenih

turistov« se odloči za potovanje, če je skupna cena prevoza, hrane, nastanitve, zobnih popravil, nege in ostalih stroškov nižja kot bi bila cena za zobozdravstveno storitev v njihovem domačem okolju. Agencije, ki oglašujejo takšen turizem, ponujajo pakete, kjer je vse naštetu že vključeno v ceno.

Veliko Američanov uporablja zobozdravstvene usluge v mehiških obmejnih mestih, kot so Los Algodones, Nogales, Ciudad Juárez in Tijuana. Zobozdravstvenega turizma se poslužujejo tudi tako imenovani kanadski *snowbirds*, ki se pozimi selijo v toplejše južneje ležeče ameriške zvezne države (10).

Primerljivost zobozdravstvene oskrbe v različnih državah je težko ocenjevati, saj na to temo še ni bilo narejenih veliko študij. Cenejše čezmejno zdravljenje je pogosto podstandardno, težave so tudi z usposobljenostjo in licenciranjem zobozdravnikov. Nekateri pacienti so zato imeli resne zdravstvene probleme. Agencije, ki se ukvarjajo s tovrstnim turizmom, se pred zakonskim pregonom zavarujejo s pogodbami, ki jih udeleženi turisti morajo podpisati (10).

Sklep

Ameriško-mehiška mejna okoljska agencija (1999) se je soočila z dilemo, kakšen naj bi bil ustrezen način za pri-

hodnji razvoj gospodarstva na proučevanem območju – rast ali razvoj. To vprašanje bi lahko brez sramu razširili tudi na druge prvine, ki vplivajo na družbenogeografske značilnosti proučevanega območja. Bo na turistični razvoj območja bolj vplivala rast turistov ali razvoj endogenih potencialov? Kaj pa na maquiladore? Bo dodatno zaposlovanje na že tako prenatrpanem območju pozitivno vplivalo na lokalni razvoj? Na nekatera od teh vprašanj je odgovor jasen. Potrebni so vlaganja v endogene razvojne potenciale, razvijanje novih tehnologij in večja gospodarska samozadostnost območja ter posledično manjša odvisnost od drugih držav.

Viri in literatura

1. A Little Globalization History. Crisis Juarez. Medmrežje: <http://crisisjuarez.wordpress.com/2010/10/12/a-little-globalization-history/> (8. 1. 2012).
2. Bracero History Archive. Center for History and New Media. 2011. Medmrežje: <http://braceroarchive.org/teaching> (27. 12. 2011).
3. Brouthers, L. E., McCray P. J., Wilkinson J. T. 1999: Maquiladoras: Entrepreneurial Experimentation to Global Competitiveness. Bussines Horizons. Bloomington.
4. Cañas, J., Coronado, R. 2002: Maquiladora Industry: Past, Present and Future. Federal Reserve Bank of Dallas (El Paso Branch), Business Frontier 2. Medmrežje: <http://dallasfed.org/research/busfront/bus0202.html> (8. 1. 2012).
5. Carillo, J. 1989: Transformaciones en la industria maquiladra de exportacion. Las Maquiladoras: Ajuste estructural y desarrollo regional. Tijuana.
6. Crader, M.: Assessing the migration characteristics of women working as prostitutes along the Mexico-US border. Medmrežje: <http://www.research.utep.edu/LinkClick.aspx?link=025.pdf&tabid=24746&cmid=50672> (8. 1. 2012).
7. Gereffi, G. 1992: Mexico's Maquiladora Industries and North American Integration. North America Without Borders. Calgary.
8. History. The Border. Medmrežje: <http://www.pbs.org/kpbs/theborder/history/index.html> (27. 12. 2011).
9. Industria Maquiladora de Exportación. Instituto Nacional de Estadística, Geografía e Informática (INEGI). Medmrežje: http://www.inegi.org.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/continuas/economicas/maquiladora/ime/ime.pdf (26. 12. 2011).
10. Leigh, T. 2009: "Dental Tourism": Issues Surrounding Cross-Border Travel for Dental Care. JCDA 75-2. Ottawa. Medmrežje: http://www.ahc.umn.edu/bioethics/prod/groups/ahc/@pub/@ahc/@bioethics/documents/asset/ahc_asset_177830.pdf (8. 1. 2012).
11. Mollick Varela, A. 2009: Employment Responses of Skilled and Unskilled Workers at Mexican Maquiladoras: The Effects of External Factors. World Development 37-7. Philadelphia.
12. Samuel, J. T. 1992: Contemporary Immigration Policies: Canada, the United States, and Mexico. North America Without Borders. Calgary.
13. Schneider, E., Laserson, K. F., Wells, C. D., Moore, M. 2004: Tuberculosis along the United States-Mexico border, 1993–2001. Revista Panamericana de Salud Pública 16-1. Medmrežje: http://www.scielosp.org/scielo.php?pid=S1020-49892004000700004&script=sci_arttext (6. 1. 2011).
14. Senegačnik, J. 2005: Svet: geografija za 2. letnik gimnazij. 2. izdaja. Ljubljana.
15. The U.S.-Mexican Border Environment: A Road Map to a Sustainable 2020. Medmrežje: http://www.scerp.org/SCERPborder_institute.pdf (8. 1. 2012).
16. The US-Mexico Border. Migration Information Source. Medmrežje: <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=407> (8. 1. 2012).
17. Treaty of Guadalupe Hidalgo (1848). Ourdocuments. Medmrežje: <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=26> (27. 12. 2011).
18. U.S.-Mexico Continental Boundary. International Boundary & Water Comission. Medmrežje: http://www.ibwc.gov/Files/US-Mx_Boundary_Map.pdf (6. 1. 2012).
19. Vogel, R. D., Vogel, E. I. 2007: The Fight of Our Lives: The War of Attrition against U.S. Labor. Monthly Review. Medmrežje: <http://mrzine.monthlyreview.org/2007/vogel130707.html> (8. 1. 2012).